

Media-рецензія

ЗЕЛІНСЬКА Н. В. НАУКОВЕ КНИГОВИДАННЯ В УКРАЇНІ: НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК. – ЛЬВІВ, 2002.

Будь-яка випущена книга виконує в суспільстві три функції: ідеологічну, інформаційну та естетичну. По-перше, свідомо або несвідомо автор (і видавець) завжди враховує, для кого й з якою метою він її пише (випускає у світ). Крім

того, ступінь суспільного впливу книги визначається не лише її матеріальною та інтелектуальною властивостями, а й залежить від особистої участі осіб, закладів, які займаються виробництвом, розповсюдженням і зберіганням книг. Н. В. Зелінська, авторка навчального посібника «Наукове книговидання в Україні» (Львів, 2002 р.), багато років очолює кафедру видавничої справи і редагування Української академії друкарства, в стінах якої започатковані найкращі традиції національного книговидання, сформовані основні установки та принципи українського книговидання,

закладено фундамент поняттєво-термінологічного апарату видавничої справи та редагування. Зазначений факт позитивно впливає на видання й формує ставлення до посібника як автори-

тетного джерела. По-друге, книга – джерело інформації. Як інструмент зберігання й трансляції змісту в просторі й часі, книга розповсюджує його серед нащадків, «консервує» духовну спадщину людства. Естетична функція книги полягає в тому, що книга, тією чи іншою мірою, елемент краси, естетичний об'єкт. Як показує багатовіковий досвід, книга цінується споживачем, в першу чергу, за фундаментальність, ґрунтовність змісту, за високий рівень науково-довідкового апарату та мистецтво оформлення, тобто за якість, які роблять її довговічною, придатною для використання багатьма поколіннями. В поєднанні названих завдань полягає сутність видання як засобу масової комунікації, і в цій єдності навчальний посібник Надії Зелінської становить собою як унікальний феномен, що є доволі цікавим (як за змістом, так і за формою) і рідкісним для сучасної вітчизняної практики видавничим проектом.

Мета навчального посібника сформульована у Вступі, де зазначається, що дослідження аналізує як теоретичні проблеми (основні етапи становлення й розвитку наукової літератури, формування та трансформація її основних жанрів, становлення типологічної системи наукових видань та ін.), так і дає практичні поради (наголошує на необхідності попередньої видавничої оцінки ринкових перспектив наукової праці, пропонує деякі прийоми пошуку перспективної тематики та потенційних авторів для її висвітлення, допомагає набутти конкретні навички аналізу та покращення наукового оригіналу) [с. 9-10].

Дане видання чітко структуровано. Логічно, що перший розділ «Основні етапи формування української літератури» починається з вирішення питання, що вважати українською науковою літературою. При визначенні поняття «українська книга» авторка дотримується засад авторства й території [с. 15], і зазначає, що поняття вибирає як рукописні (з Х до ХХ ст.), так і друковані (з XVI до ХХ ст.) твори. «Науковим твором», «науковим виданням» Н. В. Зелінська вважає таке видання, в якому буде присутній хоча б незначний домішок науковості [с. 16]. Тому що «українська

книга, практично від початку свого виникнення, була синкретичною та поліфункціональною: незалежно від типу (навчальна, довідкова, художня тощо), вона обов'язково містила наукові знання й демонструвала наукові уявлення свого часу» [с. 16].

Послугуючись періодизаціями історії української літератури (Ом. Огоновський, І. Франко, С. Єфремов та ін.) та історії розвитку української науки (І. Крип'якевич, І. Мірчук та ін.) [с. 17], Н. В. Зелінська виділяє шість основних етапів становлення, розвитку й функціонування української наукової літератури. Завдяки саме такій подачі матеріалу вимальовується чітка, образна й, майже, матеріалізована картина становлення й життя наукового книго-видання в Україні. При розгляді різнопланової та багатогранної історії української наукової літератури, проте, помітна певна «географічна» односторонність – поза увагою науковця залишаються наукові видання півдня України.

Наступний, другий, розділ «Стан і перспективи розвитку наукового книговидання в Україні». Окресливши реалії сучасного наукового книговидання, Надія Зелінська пропонує шляхи подолання кризи в даній галузі: розширення видавництвами типологічного й тематичного спектру своїх видань [с. 149-153], «розширення читацької адреси наукових видань» [с. 155], набуття сучасними видавництвами наукової літератури вмінь і навичок менеджерів, маркетологів, книгорозповсюджувачів [с. 162-170] та ін. Найважливішою, на наш погляд, є проблема, зазначена Н. Зелінською, як «авторська неписьменність» – невміння створювати тексти різного функціонального призначення [с. 144-145]. Причини цьому дві: 1) відсутність навчальних і довідкових видань, які б допомогли авторів створити, «сконструювати» текст; 2) переорієнтація мовної політики.

Заслугують на увагу розвідки Н. Зелінської щодо «Реклами та промоції наукової книги». Пропонуючи власне українську модель промоції наукових видань Н. Зелінська, на жаль, не

ззначає, як впливатиме організація рекламної кампанії на вартість книги. Не слід забувати, що підвищення ціни на «розрекламовану» книгу може призвести до виникнення економічного бар'єра між реципієнтом та інформацією, або, взагалі, – до втрати потенційного читача. І тоді витрати на рекламу, закладені у собівартість книги, можуть стати гальмом на шляху розвитку інтелекту особистості й суспільства в цілому.

Третій розділ «Типологічна система сучасної наукової літератури» в навчальному посібнику присвячений проблемам класифікації наукових творів і видань, виявленню та уточненню суттєвих для наукової літератури типологічних ознак, виділенню на їх базі основних груп, характеристики провідних жанрів [с. 198]. Н. Зелінська буде обопільно «вигідною» і авторам, і читачам комплексну типологію наукової літератури, що одночасно враховує сукупність різних ознак, а саме: предметний (тематичний) зміст, «цільове (функціональне) призначення» видання, читацьку адресу, характер інформації у науковому творі (виданні).

Крім основного тексту навчальний посібник «Наукове книговидання в Україні» містить не менш корисний і цікавий як для студентів, так і для видавців-практиків блок довідкової інформації. Перший блок – «Визначні постаті українського наукового книговидання» – розповідає про знакові для вітчизняного наукового книговидання постаті, які багато зробили для розвитку видавничої справи в Україні, заклали основи редагування творів наукової літератури, відіграли помітну роль в активізації дослідницької і культурно-просвітницької роботи на рідній землі, організували і координували розвиток окремих галузей культури й науки.

Безцінними з точки зору сучасного стану статистики друку є блоки: «Видавництва, організації та установи, що випускають наукову літературу» та «Основні тематичні групи української наукової періодики», які допоможуть, зорієнтують зацікавлених

читачів у інформаційному полі книго- та пресовидання, сприяють усвідомленню ними реальних позицій української книги.

До числа дрібних недоліків слід віднести друкарські помилки: роки життя Степана Рудницького зазначені як 1877-1837 [с. 131].; український науці [с. 137].; усвідомлення рельних позицій [с. 147]. та ін.

Виданий вперше навчальний посібник про історію і сучасний стан наукового книговидання в Україні безумовно має прогностичний характер, оскільки виявляє перспективи розвитку наукової літератури в наші дні.

Олена Порпуліт